الممتحنة سُورة ގެ މާނަ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سُورة الممتحنة — އާޔަތްތައް ޢަދަދު (١٣)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّى وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَآءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُواْ بِمَا جَآءَكُم مِّنَ ٱلْحَقِّ يُخْرِجُونَ
ٱلرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ ۙ أَن تُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَٰدًا فِى سَبِيلِى وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِى ۚ تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ بِمَآ
أَخْفَيْتُمْ وَمَآ أَعْلَنتُمْ ۚ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ޔާ إيمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. (ޔާ الله އާއި، رَسُوْل އާ ތަބާވި މީހުންނޭވެ.) ۞
لَا تَتَّخِذُواْ عَدُوِّى ތިމަން ރަސްކަލާނގެ عَدُوّ ން ތިޔަބައިމީހުން إخْتِيار ނުކުރާށެވެ. ۞ وَعَدُوَّكُمْ
އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ عَدُوّ ންނާއި، ۞ أَوْلِيَآءَ ސަހަރޯވެރިން ކަމުގައި ۞ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِٱلْمَوَدَّةِ
އެމީހުންނަށް ޓަކައި ތިޔަބައިމީހުން ލޯބިވެރިކަން ދަމަހައްޓާ حَال ۞ وَقَدْ كَفَرُواْ އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން
ކާފިރު ވެއްޖެއެވެ. ۞ بِمَا جَآءَكُم ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް އައި ތެދުއްޔަކަށް ۞ مِّنَ ٱلْحَقِّ حَقّ ގެ
ތެރެއިން ۞ يُخْرِجُونَ ٱلرَّسُولَ އެމީހުން رَسُوْل އާ ތަރުން ނެރުނީއެވެ. ۞ وَإِيَّاكُمْ ۙ އަދި ހަމަސީދާ
ތިޔަބައިމީހުންނާއި، ۞ أَن تُؤْمِنُواْ بِٱللَّهِ ތިޔަބައިމީހުން الله އަށް إيمَان ވީ ކަމަށް ޓަކައި ۞ رَبِّكُمْ އެއީ
ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبّ އެވެ. ۞ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ ތިޔަބައިމީހުން ނިކުންނަނީނަމަ ۞ جِهَٰدًا فِى سَبِيلِى
ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މަގުގައި جِهَاد ކުރުމަށް ۞ وَٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِى ۚ އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުން
އެދިގެން ۞ تُسِرُّونَ إِلَيْهِم އެމީހުންނަށް ސިއްރު خَبَر ތައް ކިޔައިދެނީއެވެ. ۞ بِٱلْمَوَدَّةِ (އެމީހުންނަށް
ހުރި) ގުޅުމާއި ލޯބިވެރިކަމުން ۞ وَأَنَا۠ أَعْلَمُ އަދި ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ބޮޑުވެއެވެ. ۞ بِمَآ
أَخْفَيْتُمْ ތިޔަބައިމީހުން ވަންހަނާކުރި ކަންތައް ۞ وَمَآ أَعْلَنتُمْ ۚ އަދި ތިޔަބައިމީހުން ފާޅުކުރި ކަންތައްތަކާއި، ۞
وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ އަދި ތިޔަބައިމީހުންގެ ތެރެއިން އެފަދަ ކަންތައް ކުރާ މީހުން (ދަންނާށެވެ.) ۞ فَقَدْ
ضَلَّ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން (އެމީހަކަށް) ގެއްލިއްޖެއެވެ. ۞ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١﴾ ސީދާ حَقّ މަގު ۞

إِجْمَالِي ވާހަ

(١) އެ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނެވެ. ތިމަން ރަސްކަލާނގެއާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ عَدُوّ ންކަމުގައިވާ (غَيْر مُسْلِم ން) އެއީ ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރި ނުވެ ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ބަރަހި إِخْتِيار ނުކުރާށެވެ. ގޮތްކަމަކީ، ޙުބުވުމި ފުރުގެ ގޮތުން ކަލޭމެން އެމީހުންނާ ދެކުނު ބަރަޙުއި، رَسُوْل الله ﷺ ގެ ސިއްރު ޚަބަރު ތަކުން އެމީހުންނަށް އަންގައިދެނީއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެ ކާފިރުންގެ މީހުން އެ ވަނީ حَقّ ގެ ދުރުއިން ކަލޭމެންގެ ގޮތަށް އައި ތަކެތި ތެރޭގެ ކުރެވުނެވެ. اللّٰه އާއި، رَسُوْل އާއަށް ކާފިރުވެ ވެއެވެ. އެމީހުން އުވަނީ رَسُوْل އާ އާއި، އަދި ކަލޭމެން مُؤْمِن ން ވެސް ގޮއި ގެތޮރުން (مَكَّة އިން) ނެރުނީއެވެ. އެއީ ހަމައެކަނި ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަމުގައި ވާ اللّٰه އަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވީ ކަމަށް ބަލައެވެ. އެހެންކަމުން ކަލޭމެންނަށްވެ. ފަހެ ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ރުއްސެވުން އެދިގެން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ކަލޭމެން جِهاد ކުރުމަށް ނިކުމެއްޖެނަމަ ކަލޭމެން ވަންޏާ އެމީހުން ނަކަ ރަހުމަތްތެރިކަމާއި ދެކުނު ބަރަޙުއި ނުހަދާށެވެ. رَسُوْل الله ﷺ ގެ ސިއްރު ޚަބަރު ތަކުން އެމީހުންނަށް ފޮނުވައި، އަދި އަންގައި ނުހަދާށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން ވަންހަނާކޮށް ކަންތައްތައް ކުރިކަމާއި، އަދި ފާޅުގައި ކުރާ ކަންތައްތަކެއް ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންވަމެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން مُؤْمِن ންގެ ދުރުއިން އެފަދަ ކަމެއް ކޮށްފި މީހާ (އެބަހީ ކާފިރުންނާ ރަހުމަތްތެރިކަމުގެ ދެކުނު ބަރަޙުއި، އެމީހުންނަށް އިޚްބާރުކުރާ، އެމީހުންނަކީ ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގެން މީހާ) ދަންނައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ސީދާ حَقّ ދުރުގެ ދުރުން އެމީހަކު ކަނޑައިދައި، މަގުފުރެދި، ގޮސްފިއެވެ.

ދަންނައެވެ. މި ސޫރަތުގެ މި އާޔަތްތަކުގެ ބާވައިލެއްވުނު ބާރު ސަބަބެއް تَفْسِير ކިތާބުތަކުގައި بَيَان ކުރައްވާފައި ވެއެވެ. بُخَارِي އާއި، مُسْلِم އާއި، އަދިވެސް އެހެނިހެން ޙަދީޘްތަކުގައި ރިވާވެގެން ވެއެވެ. عَلِي بن أَبِي طالِب ގެ އަރިހުން ރިވާވެގެން ވެއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ رَسُوْل الله ﷺ. އަހުރެންނާއި، زُبَير ގެފާނާއި، އަދި مِقْداد އާއި، رَوْضَة خَاخ އަށް ގޮސް ތިޔާ ތަނަކަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އަދި حَدِيث ކުރައްވައެވެ. އެތަނުން ދިޔާ ދަތުރުވެރި އަންހެނެއްގެ އަތުގައި ސިޓީއެއް ވާނެއެވެ. އެ ސިޓީ ހިފައިގެން އަންނާށެވެ ދެންނެވީ. ދެން އަހުރެމެން ގޮސް އެ އަންހެނުންނާ ގުޅިގައި ސިޓީ ދޭށޭ ބުނީމުން ސިޓީއެއް ނެތޭ އެބުނާ ބުނެއެވެ. ދެން އަހުރެމެން ބުނީމެވެ. ސިޓީ ދޭށޭ. އެހެންނޫނީ ކަލޭގެ ހެދުން ބޭލުމަށްވާނެއެވެ. ދެން އެއަންހެނާގެ ބޮލުގެ ހިލާފުގެ ދުރުއިން ނަގައިދިނީ ސިޓީ ދިނީއެވެ. ދެން އަހުރެމެން އެ ސިޓީ رَسُوْل الله ﷺ އަށް ގެނެސްދިނީމުއެވެ. އޭގައި ވަނީ حاطِب بن أَبِي بَلْتَعَق ގެ އަރިހުން مَكَّة ގެ ބައެއް مُشْرِك ންނަށް ލިޔުއްވާފައި ލިޔުމެކެވެ. (އޭގައި ވަނީ مَكَّة فَتح ކުރައްވާން رَسُوْل الله ﷺ ވަޑައިގަންނަވާ ވާހަކަ ކުރިއަށް އަންގައިދީފައެވެ.)

ދެން ފަހެ حاطِب ގެންނަވައި، އެކަމާ رَسُوْل الله ﷺ ސުވާލުކުރެއްވުމުން حاطِب ވިދާޅުވިއެވެ. [އޭ رَسُوْل الله ﷺ އެވެ. އަހުރެންގެ މައްސަލަ އަވަސްވެގަތުމަށް ނުގެންނަވާށެވެ. އަހުރެންނަކީ أَصْل قُرَيْش ގެ މީހެއް ނޫނެވެ. އަހުރެން އެމީހުންނާ ގުޅިގެން އުޅުނީއެވެ. ކަލޭގެފާނާއި، ކަލޭގެފާނާއެކު ވާ أَصْحَاب ބޭކަލުންގެ ގާތްތިމާގެ މީހުން حِمَايَة ކުރާ، ރައްކާތެރިކުރާނޭ ގޮތް މީހުންނާއި، ގުދި ރައްކާތެރިކުރާނޭ މީހުން مَكَّة ގައި ވެއެވެ. އަހުރެންގެ އެފަދަ ގާތްތިމާގެ މީހަކު ނެތުމުން އަހުރެން قَصْد ކުރީ އަހުރެންގެ ގާތް މީހުން حِمَايَة ކުރުމަށް އެ مُشْرِك ންގެ ދަރިމައިން ވާގިވެރި އެއްޗެއް ހެދުމަށެވެ. ދީނަކަށް ވީ އަހުރެން ކާފިރުވާކަށް، އަދި مُرْتَدّ ވާކަށް ކުރީ ކަމެއް ނޫނެވެ.] ދެން ފަހެ رَسُوْل الله ﷺ حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. [އޭނާ ތެދު ބުނެފިއެވެ.] عُمَر ގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. [އަހުރެން އޭނާގެ ބޯ ކަނޑައިލުމަށް ދޫކޮށްލައްވާށެވެ.] އެހިނދު رَسُوْل الله ﷺ حَدِيث ކުރެއްވިއެވެ. [އެކަލޭގެފާނު بَدْر ހަނގުރާމައަށް ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ފަހެ بَدْر ގެ أَهْل ވެރިންނަށް اللّٰه ބައްލަވާފައި ގެންނެވިކަން ކަލޭގެފާނަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވަނީ ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ އަދި އެމީހުންނަށް وَحِي ކުރެއްވިއެވެ. [ތިޔަބައިމީހުން ބޭނުން ކަމެއް ކުރާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ރަސްކަލާނގެ ތިޔަބައިމީހުންނަށް ފުއްސަވައިފީމެވެ.] މި بَيَان ވެ ދިޔަ حادِثَة އާ ގުޅިގެން އިސްވެދިޔަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.

އަދި އެހެނިހެން އާޔަތްތަކުން އެވަނީ ހަމަ އެ مَوْضُوع ގެ ދަށުގައެވެ.

إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا۟ لَكُمْ أَعْدَآءً وَيَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِٱلسُّوٓءِ وَوَدُّوا۟ لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُمْ ۚ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾

ތަރުޖަމާ

إِن يَثْقَفُوكُمْ އެމީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަތްލިބިއްޖެއްޔާ، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭ ހާލު
ވެއްޖެއްޔާ ۞ يَكُونُوا۟ لَكُمْ أَعْدَآءً އެމީހުން ވާނީ ކަލޭމެން مُؤْمِن ންނަށް عَدُوّ ން ކަމުގައެވެ. ۞
وَيَبْسُطُوٓا۟ إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ އަދި އެމީހުންގެ އަތްތައް ކަލޭމެންނާ ދިމާއަށް ފުޅާކުރާނެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުންގެ
އަތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާ ކުރާނެއެވެ.) ۞ وَأَلْسِنَتَهُم އަދި އެމީހުންގެ ދޫތަކުންވެސް ۞ بِٱلسُّوٓءِ ނުބައި
ގޮތުގައި ۞ وَوَدُّوا۟ އަދި އެމީހުން ތަމަންނާކުރާނެއެވެ/ އެދޭނެއެވެ. ۞ لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ ކަލޭމެން ކާފިރުވުމަށް ۞
لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ ކަލޭމެންގެ ގާތް ކަރާބަތް، ކަލޭމެންނަކަށް ފައިދާއެއް ނުކުރާނެއެވެ. ۞ وَلَآ
أَوْلَٰدُكُمْ ۚ އަދި ކަލޭމެންގެ ދަރިންގެ ފައިދާއެއް ވެސް، ۞ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ قيامة ދުވަހުން ۞ يَفْصِلُ
بَيْنَكُمْ ۚ ކަލޭމެންގެ ދެމެދު ދުރުކުރައްވައި، ވަކިކުރައްވާނެއެވެ. ۞ وَٱللَّهُ އަދި الله އީ ۞ بِمَا تَعْمَلُونَ
ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމަކަން ۞ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ ބައްލަވާވޮޑިގެން ވާކަލާނގެއެވެ. ۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.) އެ ކާފިރުންގެ މީހުންނަށް ތިޔަބައިމީހުން އަތުލައިގަނެވި، ތިޔަބައިމީހުންގެ މައްޗަށް ގަދަވެވޭ ހާލު ހަމަ ދިމާވެއްޖެނަމަ އެމީހުން ވާނީ ތިޔަބައިމީހުންގެ عَدُوّ ން ކަމުގައެވެ. އެމީހުންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެންނަށް އަނިޔާކޮށް ހަދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ދޫތަކުން ހުތުރު އެއްޗެހި ކިޔައި ހަދާނެއެވެ. އަދި އެމީހުން އެދިއެދި ތިބޭނީ ކަލޭމެންގެ دِين ން مُرْتَدّ ވެ، އަލުންވެސް كافِر ވެ، އެމީހުންގެ އެ ނުބައި دِين އަށް ކަލޭމެން ވަނުމަށެވެ.

(٣) އެމީހުންނާ ހިޔަންގެ ގާތް ބަޔަކު ނަމަވެސް (دِين ގެ ގޮތުން ބަލާއިރު ވިޔާ) އެ ގާތްކަމާކުން قِيامَة ދުވަހުން އެއްވެސް مَنْفَع އެއް ނުކުރާނެއެވެ. އެންމެ ގާތްވާނީ ދަރިން ތޯއެވެ! ދަރިންނަކާވެސް އެއްވެސް ގުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. ގާތްކަމެއް ނުހުންނާނެއެވެ. قِيامَة ދުވަހުން އެ ދުވަހު ދުރުކުރައްވައި، ވަކިކުރައްވާ ހުއްޓެވެ. (مُؤْمِن މައިންބަފައިންނާއި، ކާފަރު ދަރިންނަކާ ގުޅުމެއް ނުވާނެއެވެ. دِين ތަފާތުވީމާ އެއްވެސް ގޮތަކުން ގުޅުމެއް ނުހުންނާނެއެވެ.) އަދި ތިޔަބައިމީހުން ކުރާހައި ކަމެއް الله ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. އެ ކަންކަމަށް އެކަލާނގެ އަބަދުވެސް ބައްލަވާވޮޑިގެން ވެއެވެ.

ދަންނައެވެ. إيمان ކަމާއި، كافِر ކަމަކީ قِيامَة ދުވަހުން އެއްގޮތްކަންވެސް ގުޅުމެއް ނުހުންނާނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އެހެންވެ، ދުނިޔޭގައިވެސް ކާފިރުންނަށް ބަރާއަތްވުން، އިތުބާރުކަން، އެމީހުން ސަލާމަތްކަމާ އުޅުމަކީ مُؤْمِن ންނަށް الله އެވަސް މަނާކުރައްވާފައެވެ. دِين ގެ ގޮތުން އެމީހުން އެކަހެރިކަން ވަނީ ތަފާތުވެފައެވެ.

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَٱغْفِرْ لَنَا رَبَّنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾

ތަފްސީރު

قَدْ كَانَتْ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مُؤْمِن ން) ނަށް ޓަކައި ވެއެވެ. ✽ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ ރަނގަޅު، ރީތި ނަމޫނާއެއް ✽ فِيٓ إِبْرَٰهِيمَ إبْراهِيم ގެ ޙާލުގައި ✽ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥٓ އަދި އެކަލޭގެފާނާއެކު (إِيْمَان ވެގެންވާ) މީހުންގައި ✽ إِذْ قَالُوا۟ لِقَوْمِهِمْ އެމީހުން އެމީހުންގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ބުނި ހިނދު (ހަނދާންކުރާށެވެ.) ✽ إِنَّا بُرَءَٰٓؤُا۟ مِنكُمْ އަޅުގަނޑުމެން މި ވަނީ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ދުރުން ބަރީއަ ވެގެންނެވެ. ✽ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ އަދި ކަލޭމެން އަޅުކަންކުރާ ތަކެތިންނާއި، ✽ مِن دُونِ ٱللَّهِ اللَّه ފިޔަވައި ✽ كَفَرْنَا بِكُمْ އަޅުގަނޑުމެން، ކަލޭމެންނާ އިންކާރުކޮށްފީމެވެ. ✽ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ އަޅުގަނޑުމެންނާއި، ކަލޭމެންނާ ދެމެދު ފާޅުވެގެން މި ވަނީ ✽ ٱلْعَدَٰوَةُ وَٱلْبَغْضَآءُ ދުޝްމަންކަމާއި، ގަދަ ނުރުހުންތެރިކަމެވެ. ✽ أَبَدًا އަބަދަށް، އަބަދުވެސް ✽ حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَحْدَهُۥٓ އެއްކައުވަންތަ اللَّه އަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވާންދެން ✽ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إبْراهِيم ގެ ބަހުން އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅު ފިޔަވައި ✽ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑު ކަލޭއަށް (ބައްޕައަށް) ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދި ތިމަންނަވެސް دُعَاء ކުރާނަމެވެ. ✽ وَمَآ أَمْلِكُ لَكَ އަދި ކަލޭއަށް (ބައްޕައަށް ޓަކައި) އަޅުގަނޑުނަށް مِلْك ވެގެން ނުވެއެވެ. ✽ مِنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ اللَّه ގެ حَضْرَة ން އެއްވެސް ކަމެއް ✽ رَّبَّنَا އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ! ✽ عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا އަޅުގަނޑުމެން وَكِيل ކުރަނީ ހަމައެކަނި ތިބާރަކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✽ وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا އަދި އަޅުގަނޑުމެން رُجُوع ވާ تَوْبَة ވަނީ ހަމައެކަނި ތިބާރަކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✽ وَإِلَيْكَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٤﴾ އަދި އެނބުރި ދިއުން ވަނީ ހަމަ ތިބާރަކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. ✽ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ. فِتْنَة އެއް ކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެން ނުލައްވާނދޭވެ! ✽ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كافِر ވި މީސްތަކުންނަށް ✽ وَٱغْفِرْ لَنَا އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! ✽ رَبَّنَآ އޭ އަޅުގަނޑުމެންގެ ربّ އެވެ! ✽ إِنَّكَ أَنتَ ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަކަލާނގެއީ ✽ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٥﴾ عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ✽

إجْمَالِي މާނަ

(٤) (އޭ مُؤْمِن ބަޔަކުންނޭވެ! ކާފިރުންނާއި، مُشْرِك ން ނަށް ކަލޭމެން مُؤْمِن ން مُوالات ކޮށް، ރައްޓެހިވެރިކަން ބަލައްޓަން ނުވާނެ ކަމުގެ މައްސަލަ) ތަނުގެ ތަފްސީލާއި ރިވެތި ނަމޫނާ، إبراهيم ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވެގެން އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިވީ މުއުމިންބޭކަލުންގައި ވެއެވެ. އެ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުރި އެއި ކަލޭމެންގެ މައްސަލަ ވާ ރަނގަޅު ނަމޫނާއެކެވެ. އެ ބޭކަލުން އެ ބޭކަލުންގެ قَوْم ގެ މީހުންނަށް ވިދާޅުވި ހިނދު ހަނދާންކޮށްދެވެ! އެ ބޭކަލުން ވިދާޅުވީއެވެ. "އޭ قَوْم ގެ މީހުންނޭވެ. އަހުރެމެން މި ވަނީ اللّٰه ފިޔަވައި ކަލޭމެން އަޅުކަން ކުރާހައި ތަކެތިންނާއި، އަދި ކަލޭމެންގެ ކިބައިން ބަރީ ވެގެންނެވެ. ކަލޭމެންނާ މެދުން خِلاف ވެގެންނެވެ. އަހުރެމެންނާއި، ކަލޭމެންނާ ދެމެދު މިވަނީ ގަދަފަދަ عَداوَة ބިރުކަމާއި، ނުރުހުމާ ކެތްކެވެ. އެއީ އަބަދަށްޓެވެ. އެއްކަލާނގެ اللّٰه އަށް ކަލޭމެން إِيمَان ވާންދެންނެވެ. (އެބޭކަލުން މި إعْلان ކުރެއްވީމުގެ މާނަ މީހެއް، ބަޔަކާއި ދުރުވެހުރި ވަކި ނުވެވެ. އެންމެންނަށެވެ. دِين ތަރުހީބުކުރި، އަހުރެމެން مُؤْمِن ން ވެސް ވާންޖެހޭނީ ހަމަ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ނަމޫނާއެވެ.) އެބޭކަލުންގެ ވާހަކައިން އިސްތިސްނާވަނީ ހަމައެކަނި إبراهيم ގެފާނު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައަށް ވިދާޅުވި ބަސްފުޅެވެ. އެކަލޭގެފާނު ބައްޕައަށް ވިދާޅުވީއެވެ. "އަހުރެން ކަލޭގެ ފާފަ ފުއްސެވުން އެދި دُعاء ކުރާނަމެވެ. އަދި اللّٰه ގެ حَضْرَة ން އަހުރެންނަށް އެއްވެސް އެއްޗަކުން ބައްޕަގެ ފަރާތުން دِفاع ކުރެވޭނެ އެއްވެސް ބާރެއް އަހުރެންނަކަށް ނުވެއެވެ." (އެކަމަކު އެކަލޭގެފާނުގެ ބައްޕައާމެދު ވިދާޅުވި އެ ބަސްފުޅު އަނބުރައި ގެންނަވައި، އެ ބައްޕަގެ ފަރާތުންވެސް ދުރުވެވަޑައިގެންނެވީ އެވެ. އެއީ ހަމަ اللّٰه ގެ عَدُوّ އެއްކަން ރަނގަޅަށް އެނގިވަޑައިގެންނެވުމުންނެވެ. تَوْبَة ސޫރަތުގައި އެވާހަކަ ވެއެވެ.) އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ! އަހުރެމެން وَكِيل ކޮށް، رُجوع ވަނީ ހަމައެކަނި އިބަ ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ. އަދި އެނބުރި ދިޔުން ވާނީ އިބަ ރަސްކަލާނގެ حَضْرَة އަށެވެ.

(٥) އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ! ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް ވާ فِتْنَة އެއް ކަމުގައި އަހުރެމެން ނުލައްވާނދޭވެ! (އެބަހީ އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ކާފިރުން ގަދަ ނުކުރައްވާނދޭވެ! އެއުރެން އެމީހުން އެއީ حَقّ ގައި ކަމުގައި އެމީހުންނަށް ހީވާނެއެވެ.) އަދި އަހުރެމެންނަށް އަހުރެމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ! އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ!. ހަމަކަށަވަރުން عِزَّة ވަންތަ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއަކީ ހަމަ މިބޭފުޅާއެވެ.

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْـَٔاخِرَ ۚ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦﴾ ۞ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَجْعَلَ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ ٱلَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً ۚ وَٱللَّهُ قَدِيرٌ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ لَّا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ لَمْ يُقَـٰتِلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوٓا۟ إِلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَىٰكُمُ ٱللَّهُ عَنِ ٱلَّذِينَ قَـٰتَلُوكُمْ فِى ٱلدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم مِّن دِيَـٰرِكُمْ وَظَـٰهَرُوا۟ عَلَىٰٓ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٩﴾

މުޢުޖަމު

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ވެއެވެ. ۞ فِيهِمْ އެބޭކަލުންގެ ތެރޭގައި (އެ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުދު ތަބާވުމަށް) ۞ أُسْوَةٌ
حَسَنَةٌ ރަނގަޅު ރިޔަމި ނަމޫނާ ۞ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا اللَّهَ الله އުއްމީދު ކުރާމީހަކަށް (الله އާއި ބައްދަލުވާ ދުވަހަކަށް) ۞ وَالْيَوْمَ
الْآخِرَ އަދި آخِرَة ދުވަހާއި، ۞ وَمَن يَتَوَلَّ އަދި އެނބުރި ފުރަގަސްދީފި މީހާ ދެނެގަންނާށެވެ. ۞ فَإِنَّ اللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން
اللّٰه އީ ۞ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ އެއީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި حَمْد ލާއިق، تَعْرِيف ކިޔުމާ ޙައްޤުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ ۞ عَسَى
اللَّهُ أَن يَجْعَلَ الله ލައްވަވައިފާނެއެވެ. (الله ލައްވާނެ އުއްމީދު ކުރެވޭ ވެއެވެ.) ۞ بَيْنَكُمْ ކަލޭމެންގެ ދެމެދުގައި ۞ وَبَيْنَ الَّذِينَ
عَادَيْتُم ކަލޭމެން عَداوَة ދެކިގެން މީހުންނާ ދެމެދުގައްޔާއި، ۞ مِّنْهُم އެމީހުންގެ ތެރެއިން ۞ مَّوَدَّةً ލޯބިވެތިކަން ۞ وَاللَّهُ
قَدِيرٌ އަދި الله އީ ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧﴾ އަދި الله އީ ފާފަފުއްސަވާ
ގަދަވެއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ۞ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ ކަލޭމެންނަށް الله نَهي ނުކުރައްވައެވެ. ۞ عَنِ
الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަ ނުކުރާ މީހުންނާމެދު ۞ فِي الدِّينِ دِين ގެ ކަމުގައި ۞ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم އަދި
ކަލޭމެން ނުނެރޭ ۞ مِّن دِيَارِكُمْ ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ۞ أَن تَبَرُّوهُمْ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުން ۞ وَتُقْسِطُوا
إِلَيْهِمْ އަދި އެމީހުންނަށް عَدْل ވެރި ވުމާއި، ۞ إِنَّ اللَّهَ ހަމަކަށަވަރުން الله ۞ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ ﴿٨﴾ عَدْل ވެރިންނަށް
ލޯބިވެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ۞ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ الله نَهي ކުރައްވާކަން ކަލޭމެނަށް ۞ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ ކަލޭމެންނާ
ހަނގުރާމަކުރާ މީހުންނާ ދެކޮޅަށެވެ. ۞ فِي الدِّينِ دِين ގެ ކަމުގައި ۞ وَأَخْرَجُوكُم އަދި ކަލޭމެން ނެރުނު ۞ مِّن
دِيَارِكُمْ ކަލޭމެންގެ ގެދޮރުން ۞ وَظَاهَرُوا އަދި އެމީހުން އެހީވި ۞ عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ ކަލޭމެން ނެރުމުގެ މައްޗަށް ۞
أَن تَوَلَّوْهُمْ އެފަދަ މީހުންނަށް ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިކަން ދީ نَصْر ދީ ގުޅުން ۞ وَمَن يَتَوَلَّهُم އަދި އެފަދަ މީހުން
ތިމާމެންގެ ސަހަރޯވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގަތް މީހުން ۞ فَأُولَٰئِكَ هُمُ ކަންޏާއެއީ އެމީހުން ۞ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾
އަނިޔާވެރިންނެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦) ހަމަކަށަވަރުން އެބޭކަލުންގައި (އެބަހީ إبْراهِيم ގެފާނާއި، އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައި އިމާންވެގެންވާ ބޭކަލުންގެ عَمَل ފުޅުގައި) ތިޔަބައިމީހުންނަށް ވާ ރަނގަޅު، ރިވެތި ނަމޫނާ ވެއެވެ. އެއީ اللّٰه އަށާއި، آخِرَة ދުވަހަށް ބިރުވެތިވާ ބަޔަކަށެވެ. އަދި މިފަދަ إرْشاد އަށް ކިޔަމަންނުވެ، ފުރަގަސް ދީފި މީހާ ދަންނައެވެ. (އެކަމުގެ ގެއްލުމާއި، ހަލާކު ހުރީ ހަމަ އެމީހަކަށެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه އީ ފުދިވޮޑިގެންވާ، އަދި حَمْد އާއި، ثَناء ލިބިވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) (އާ مُؤْمِن ންނެވެ.) ކަލޭފުޅުންނާއި، އަދި ކަލޭފުޅުންނާ ދެމެދު عَداوة ވެރިކަން ވާ މީހުންނާ ދެމެދު (އެބަހީ مَكَّة ގައި ތިބި ކާފިރު ގޮތުގައިވާ މީހުންނާ ދެމެދު) މާތް اللّٰه ލޯބިވެރިކަމާއި، مَوَدَّة ލައްވައިދެއްވާނެއެވެ. اللّٰه އީ އެކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި اللّٰه އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (مَكَّة فَتْح ވެ مَكَّة ގެ مُشْرِك ން إسْلام ވީ ހިނދުން مُؤْمِن ންގެ މެދުގައި އެމީހުންނާމެދު އޮތް ނުރުހުންކަން ލޯބިވެރިކަމަކަށް ބަދަލުވެގެން ދިޔައީއެވެ.)

(٨) (އާ مُؤْمِن ންނެވެ.) ކަލޭފުޅުންނާ އިދިކޮޅަށް دِين ގެ ކަމުގައި ހަނގުރާމަ ނުކުރި، އަދި ކަލޭފުޅުންގެ ގޭދޮރުން ކަލޭފުޅުން ނުނެރޭ ކާފަރުންނަށް (ކާއިމީކޮޅު ދަރިންނާއި، ގުރުން ދަރިންނާއި) إحْسان ލިބިދޭން ބަރައްޖެއި، ހެޔޮކޮށް ހިތުން اللّٰه ކަލޭފުޅުންނަށް ނަހީއެއް ނުކުރައްވައެވެ. މަނާ ނުކުރައްވައެވެ. އަދި عَدْل ވެރިކަމާ އެމީހުންނާ ކަންތައް ކުރުމެއް اللّٰه نَهى އެއް ނުކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން عَدْل ވެރިވާ މީހުންނަށް اللّٰه ލޯބިވޮޑިގެން ވެއެވެ.

(٩) އެކަމަކު، دِين އާދީ ކަލޭފުޅުންނާ އިދިކޮޅަށް ހަނގުރާމަކޮށް، އަދި ގޭދޮރުން ކަލޭފުޅުން ނެރެ، އަދި ގޭދޮރުން ކަލޭފުޅުން ނެރުމާމެދު އެހީތެރިވާ މީސްމީހުންނަށް ހެޔޮކޮށް ހިތުމަށް، إحْسان ލިބިދޭ، އެމީހުންނާ مُوالات ކުރުން اللّٰه ނަހީކުރައްވައެވެ، مَنَع ކުރައްވާކަން ކަށަވަރެވެ. އަދި އެފަދަ މީހުންނަށް موالات ކުރާ، އެފަދަ މީހުން ތިމާމެންގެ ސަހަރާވެރިން ކަމުގައި ބަލައިގެންފި ކޮންމެ މީހަކު ދަންނައެވެ. އެއީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ مُهَٰجِرَٰتٖ فَٱمۡتَحِنُوهُنَّۖ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّۖ فَإِنۡ عَلِمۡتُمُوهُنَّ مُؤۡمِنَٰتٖ فَلَا
تَرۡجِعُوهُنَّ إِلَى ٱلۡكُفَّارِۖ لَا هُنَّ حِلّٞ لَّهُمۡ وَلَا هُمۡ يَحِلُّونَ لَهُنَّۖ وَءَاتُوهُم مَّآ أَنفَقُواْۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَآ
ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّۚ وَلَا تُمۡسِكُواْ بِعِصَمِ ٱلۡكَوَافِرِ وَسۡـَٔلُواْ مَآ أَنفَقۡتُمۡ وَلۡيَسۡـَٔلُواْ مَآ أَنفَقُواْۚ ذَٰلِكُمۡ حُكۡمُ ٱللَّهِۖ يَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡۚ وَٱللَّهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٞ ۝١٠

ތަރުޖަމާ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ އޭ إِيْمَان ވެއްދި މީހުންނޭވެ. ❁ إِذَا جَآءَكُمُ ٱلۡمُؤۡمِنَٰتُ ކަލޭމެންގެ ގާތަށް
مُؤْمِن އަންހެނުން އަތުވެއްޖެއްޔާ ❁ مُهَٰجِرَٰتٖ هِجْرَة ކުރާ حَال ❁ فَٱمۡتَحِنُوهُنَّۖ ފަހެ ކަލޭމެން
އެކަނބަލުން إِمْتِحَان ކުރާށި ކަލޭވެ. ❁ ٱللَّهُ أَعۡلَمُ بِإِيمَٰنِهِنَّۖ އެކަނބަލުންގެ إِيْمَان ކަން الله ދަންނަވޮޑިގަތުން
ބޮޑުވެ. ❁ فَإِنۡ عَلِمۡتُمُوهُنَّ ދެނެފިނަމަ ކަލޭމެންނަށް އެކަނބަލުން އެނގިއްޖެއްޔާ ❁ مُؤۡمِنَٰتٖ مُؤْمِن ން
ކަމުގައި ❁ فَلَا تَرۡجِعُوهُنَّ ފަހެ އެކަނބަލުން ނުފޮނުވާށި ކަލޭވެ. ❁ إِلَى ٱلۡكُفَّارِۖ ކާފިރުންގެ ގާތަށް ❁
لَا هُنَّ حِلّٞ لَّهُمۡ އެކަނބަލުން އެ ކާފިރުންނަށް حَلَال ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ وَلَا هُمۡ يَحِلُّونَ لَهُنَّۖ
އަދި އެމީހުންވެސް (އެ ކާފިރުންވެސް) އެކަނބަލުންނަށް حَلَال ވެގެން ނުވެއެވެ. ❁ وَءَاتُوهُم އަދި (ކަލޭމެން
مُؤْمِن ން) އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ. ❁ مَّآ أَنفَقُواْۚ އެމީހުން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް (އެމީހުން ދިން ކާވެނިހަރަދު
އަނބުރައި ދޭށެވެ.) ❁ وَلَا جُنَاحَ عَلَيۡكُمۡ އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަކަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. ❁ أَن تَنكِحُوهُنَّ
އެކަނބަލުންނާ ކަލޭމެން ކައިވެނި ކުރުމަކުން ❁ إِذَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ ކަލޭމެން އެކަނބަލުންނަށް ދީފިއްޔާ ❁
أُجُورَهُنَّۚ އެކަނބަލުންގެ أُجُور (ކައިވެނީގެ ރަން) ❁ وَلَا تُمۡسِكُواْ އަދި ކަލޭމެން ނުހިފަހައްޓާށެވެ. ❁
بِعِصَمِ ٱلۡكَوَافِرِ ކާފިރުންގެ ރައްކާތެރިކަން (އެމީހުން عِصْمَة) ❁ وَسۡـَٔلُواْ مَآ أَنفَقۡتُمۡ އަދި ކަލޭމެން
ހޭދަކުރި އެއްޗެއް އެދޭށެވެ. ❁ وَلۡيَسۡـَٔلُواْ مَآ أَنفَقُواْۚ އަދި އެމީހުން ހޭދަކުރި އެއްޗެއް އެމީހުންވެސް
އެދޭށެވެ. ❁ ذَٰلِكُمۡ حُكۡمُ ٱللَّهِۖ އެއީ الله ގެ حُكْم އެވެ. ❁ يَحۡكُمُ بَيۡنَكُمۡۚ ކަލޭމެންގެ މެދުގައި
އެކަލާނގެ حُكْم ކުރައްވައެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ۝١٠ އަދި الله އީ ދަންނަވޮޑިގެންވާ حِكْمَة ވަންތަ
ކަލާނގެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! مُؤْمِن އަންހެނުން މިއަރަބައިމީހުންގެ ގާތަށް هِجْرَة އަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ މިއަރަބައިމީހުން އެކަނބަލުންގެ إيْمَان ކަށް إمْتِحان ކުރާށެވެ. ތަނަގަޔަށް إيْمَان ވެގެންތޯ ބަލާށެވެ. ނުވަތަ ޢާދަވެރިކަމެއްގެން ދުނިޔޭގެ ބަލާށެވެ. އެކަނބަލުންގެ إيْمَان ކަމުގެ خَبَر ރަގަޅު الله ބޮޑަށް ދެނެވޮޑިގެން ވެއެވެ. ދެންފަހެ إمْتِحان ކުރުމަށްފަހު އެއީ ތަނަގަޔު مُؤْمِن ން ކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް ސާބިތުން އެނގިއްޖެއްޔާ ދެން އަލުން އެކަނބަލުން ކާފިރުންގެ ގާތަށް ނުފޮނުވާށެވެ. ކާފިރު ފިރިން ގާތަށް ނުފޮނުވާށެވެ. އެބޭފަދަ دِين ތަފާތުވުމުގެ ސަބަބުން އެ ކާފިރު ފިރިންނަށް ދެން އެކަނބަލުން حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަކަށް ދެން އެ ކާފިރު ފިރިން حَلال ވެގެން ނުވެއެވެ. ދެންފަހު އެކަނބަލުންގެ ކުރީގެ ކާފިރު ފިރިމީހާ އަދިސް، އެކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ކާފިރުންނަށް އެދުރިއްޔާ، ކަވެނީން މުސްތިމުން ބަދަލު ކާފިރުންނަށް ދޭށެވެ. (އެ އަނބިކަނބަލުން مُسْلِم ންގެ ވެރިއަކަށް ހުރި މީހާއެވެ. ސަބަބަކީ ކުރިންނެވެ. ނުވަތަ مُسْلِم ން ކުރު މިހާރެވެ.) އަދި إيْمَان ވެގެން އެ އައި އަންހެނުން މީހާ ކައިވެނީގެ ގައިދަކަށް އެއްވެސް ކުށެއް ނޫނެވެ. އެއީ ޝަރުޢީ ގޮތުގައި މިހާރު ކައިވެނީ ވަގުތު عِدّة ހަމަވުމަށް ފަހުގައެވެ. އަދި އެކަނބަލުންނަށް އެ ގޮތް މަހުރުހާވެސް އެއްބައިގަނ ކާފިރުން އަދާކުރަން ޖެހެއެވެ. އަދި ކާފަރުންގެ ރައްކާތެރިކަން ނުހިފާށެވެ. (އެބައި ފިރިހެން މީހާ إسْلام ވެގެން، އަންހެނުން މީހާ إسْلام ނުވިނަމަ، އެ ދެމީހުންގެ ކާފިރު ކައިވެނި ބާތިލުވެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން، އަންހެނުންމީހާ مُرْتَدّ ވިނަމަވެސް ދެން ކާފިރު ކައިވެނި ބާތިލުވެއެވެ. އެ ދެމީހުން ކާފިރުގެ ގުޅުމެއް ނެތްނެތްނޫއެވެ.) އަދި ކާފަރު އަންހެނުންމީހާގެ ފަހުމުން ނުވަތަ مُرْتَدّ ވި އަންހެނުންމީހާގެ ކިބައިން އެކަނބަލުންނަށް ދީފައިވާ ކާފިރުން ކަވެނީން އެދޭށެވެ. އެކަނބަލުންގެ ފަހުމުން އެ ބަދަލު ދިނުން ޖެހޭނެއެވެ. ހަމަ އެފަދައިން إسْلام ވެގެން އައި އަންހެނުންމީހާގެ ކާފިރު ފިރިމީހާ ބޭނުން ދިން ކާފިރުންނަށް އެދޭށެވެ. مُسْلِم ންގެ ފަހުމުން ބޭނުންވާނަމަ އެ އަދާކުރާށެވެ. އެއީ الله ގެ حُكْم އެވެ. ކަލޭމެންގެ މެދުގައި الله حُكْم ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ، حِكْمَة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

وَإِن فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ إِلَى ٱلْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَـَٔاتُوا۟ ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم مِّثْلَ مَآ أَنفَقُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ
مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ
أَوْلَـٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَـٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِى مَعْرُوفٍ ۙ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَـٰبِ
ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾

ތަރުޖަމާ

وَإِن فَاتَكُمْ شَيْءٌ ކަލޭމެންގެ ކިބައިން އެއްޗެއް (އަންހެނަކު) ފާއިތުވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ ކަލޭމެންގެ އަނބިންކުރު މީހަކު
ކާފިރުންގެ ތަރަފަށް ގޮސް އެމީހުންނާ ގުޅިއްޖެއްޔާ) * مِّنْ أَزْوَٰجِكُمْ ކަލޭމެންގެ އަނބިންކުރު * إِلَى ٱلْكُفَّارِ
ކާފިރުންގެ ތަރަފަށް * فَعَاقَبْتُمْ ދެން ކަލޭމެންނަށް غنيمة އިން ލިބިއްޖެއްޔާ * فَـَٔاتُوا۟ ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ދޭށެވެ.
އެއީ: * ٱلَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَٰجُهُم އެމީހުންގެ އަނބިންނަށް (ކާފިރުންގެ ތަރަފަށް ދިޔަ ފިރިހެނުންނަށް ދޭށެވެ.) * مِّثْلَ مَآ
أَنفَقُوا۟ އެ ޚަރަދުކުރި (އެކަނބަލުންނަށް) ދޫކޮށްލި ވަރަށް (ދިން ދަރަނީގެ މިންވަރަށް) * وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ އަދި ކަލޭމެން اللّه
އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ. * ٱلَّذِىٓ أَنتُم بِهِۦ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ އެކަލާނގެއީ އެކަލާނގެއަށް ކަލޭމެން إيمان ވެގެންވާ
ކަލާނގެއެވެ. * يَـٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ އޭ نبي އާއެވެ. * إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَـٰتُ ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް مؤمن އަންހެނުންނަމަ
އަތުވެއްޖެއްޔާ * يُبَايِعْنَكَ ކަލޭގެފާނާ بيعة ހިފާ حال * عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِٱللَّهِ އެކަނބަލުން اللّه އާ شريك
ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް (ބައިވެރި ނުކުރުމުގެ މައްޗަށް) * شَيْـًٔا އެއްވެސް އެއްޗަކާއި، * وَلَا يَسْرِقْنَ އަދި އެކަނބަލުން
ވައްކަން ނުކުރުމުގެ މައްޗަށާއި، * وَلَا يَزْنِينَ އަދި އެކަނބަލުން ޒިނޭ ނުކުރުމުގެ މައްޗަށާއި، * وَلَا يَقْتُلْنَ އަދި
އެކަނބަލުން ނުމަރުމަށާއި * أَوْلَـٰدَهُنَّ = އެކަނބަލުންގެ ދަރިން، * وَلَا يَأْتِينَ =އަދި އެކަނބަލުން
ގެނެސްނުދެއްމަށާއި، * بِبُهْتَـٰنٍ = އެއްވެސް ދޮގެއް * يَفْتَرِينَهُۥ = އެކަނބަލުން އެ ދޮގުހަދާ * بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ
އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކުގެ ދެމެދުން * وَأَرْجُلِهِنَّ = އެކަނބަލުންގެ ފައިތަކުގެ ދެމެދުންނާއި، * وَلَا يَعْصِينَكَ =
އަދި ކަލޭގެފާނަށް ނާކިޔަމަންނުވުމަށާއި، * فِى مَعْرُوفٍ = އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގައި * فَبَايِعْهُنَّ = ދެން އެކަނބަލުންނާ بيعة
ހިފާށެވެ. * وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެކަނބަލުންނަށް ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގެން اللّه އަށް ދަންނަވާށެވެ. * إِنَّ
ٱللَّهَ =ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ * غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ =ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ، رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.
يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. * لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا = ތިޔަބައިމީހުން ބަޔަކު ރައްޓެހިންގެ ސަހަރީވެރިން

ކަމުގައި ނުހަދާށެވެ. ❁ غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡ = އެބައެއްގެ މައްޗަށް الله ކޯފާވެވޮޑިގެންފައިވާ ❁ قَدۡ يَئِسُوا۟ =
ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން أُمِّيد ކަނޑައިގެންފައި ވެއެވެ. ❁ مِنَ ٱلۡأٓخِرَةِ آخِرَة ދުވަހާމެދު ❁ كَمَا يَئِسَ ٱلۡكُفَّارُ =
ކާފިރުންގެ މީހުން أُمِّيد ކަނޑައިފި ފަދައިން ❁ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلۡقُبُورِ ١٣ = ކަށްވަޅުތަކުގެ أَهْل ވެރިން ކުރެ ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١) (އޭ مُؤْمِن ންނޭވެ.!) ތިޔަބައިމީހުންގެ އަނބިންކުރެ މީހަކު ކާފިރުންނާ ވަކިވެގެން ކާފިރުންގެ ތެރެއަށް ގޮސް، އެމީހުންނާ ގުޅިއްޖެއްޔާ، އަދި އެ އަންހެނުންމީހާ ދިޔައީ އޭނާއަށް އޭނާގެ مُؤْمِن ފިރިމީހާ ދިން ކާވެނީގެ ރަން އަދާކުރުމަށް ކަމުގައި ވަންޏާ مُؤْمِن ން ކުރެ ބަޔަކު ނުވަތަ بَيْتُ الْمال ން އެ ކާވެނިރަނުގެ މިންވަރު އެ ފިރިހެންމީހާއަށް ދޭށެވެ. (ނުވަތަ އޭގެ ކުރިން مُؤْمِن ން ހަނގުރާމަކޮށް ކޮށް، އެ ހަނގުރާމައިން غَنِيْمَة އެއް ލިބިއްޖެނަމަ އެ غَنِيْمَة ބެހުމުގެ ކުރިން އެމީހާގެ ކާވެނިރަނުގެ މިންވަރު އެމީހާ ނަގާލައި ދޭށެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. تَقْوَى ވެރިވާށެވެ. އެކަލާނގެއަށް އެ ފަރާތަށް ކަލޭމެން إِيْمَان ވެގެންވާ ބަޔަކީމެވެ.

(١٢) އޭ نَبِي އާއެވެ. (مَكَّة ހިއްޕެވި ދުވަހު) ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އަންހެނުންނުން (އެބައި އަންހެނުންނުންތަކެއް) إِيْمَان ވެގެން بَيْعَة ހިފުމަށް އަތުވެއްޖެއި ވިއްޔާ، އެކަލޭގެފާނުގެ بَيْعَة ހިއްޕަވާށެވެ. އެއީ އަންނަނިވި شَرْط ތަކުގެ މައްޗަށެވެ. 1- އެއްވެސް ގޮތަކުން އެއްވެސް އެއްޗަކާއި، الله އާ شَرِيك ނުކުރުމަށް، 2- ވައްކަން ނުކުރުމަށް 3- ޒިނާ ނުކުރުމަށް 4- އެކަނބަލުން އެކަނބަލުންގެ ދަރިން ނުމަރުމަށް، 5- އެކަނބަލުންގެ އަތްތަކާއި، ފައިތަކާ ދެމެދުން އެއްވެސް ބޮޑު بُهْتَان އެއް ގެނެސްގެނުމަކުން (އެބަހީ ފިރިމީހާއަށް نِسْبَة ނުވާ ދަރިއެއް ފިރިމީހާއަށް ނިސްބަތް ނުކުރުމަށެވެ.)، އަދި 6- އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއްގައި އެކަނބަލުން ކަލޭގެފާނަށް ނުއުރުމަށް. މިއެވެ. ފަހެ އެކަނބަލުން މި شَرْط ތަކާ ފުރިހަމަކޮށްދީފިއްޔާ އެގޮތުގެ މައްޗަށް އެކަނބަލުންނާ بَيْعَة ހިއްޕަވާށެވެ. އަދި އެކަނބަލުންގެ ފާފަ ފުއްސެވުމަށް الله ގެ حَضْرَة ގައި އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަ ފުއްސަވާ، އަދި رَحْمَة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

(١٣) އޭ إِيْمَان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. އެބައެއްގެ މައްޗަށް الله ކޯފާ ލައްވާވަޑައިގެންވާ ބަޔަކު އެއީ ކާފިރުންގެ ވެރިން ކަމުގައި ބަލައި، އެމީހުންނަށް نَصْر ދީ، ކާފިރުންގެ ވެރިކަން އެމީހުންނަށް ނުދޭށެވެ. (އެއީ مُسْلِم ން ތިޔަބައި އަންގަރައި كَافِر جَمَاعَة ތަކެވެ. ނުވަތަ يَهُودِي ންނެވެ.) ފަހެ އެމީހުންނަކީ، މަރުވެގޮސް، ކަށްވަޅުތަކުގައިވާ މީހުންވެސް آخِرَة ދުވަހާމެދު أُمِّيد ކަނޑައިފިފަދައިން މިމީހުންވެސް މިވަނީ آخِرَة ދުވަހާމެދު أُمِّيد ކަނޑައިގެންފައެވެ. (ފަހެ آخِرَة ދުވަހާމެދު އެމީހުން أُمِّيد ކަނޑައިލީ آخِرَة ދުވަސް ނާންނާނެކަމުގެ إعْتِقاد ގެ މައްޗަށެވެ. ނުވަތަ އެ ދުވަސް އައުމުން އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ހެޔޮ ނަސީބެއް ނުލިބޭނެކަން އޮތި އެގޮތުގެ މައްޗަށެވެ. وَاللَّهُ أَعْلَمُ)